

Самокиш В.П.

*Одеська національна академія харчових технологій,
старший викладач кафедри соціології, філософії і права,
кандидат юридичних наук*

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ЗА ГРУБЕ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ

Основний Закон України визначає людину, її права та свободи найвищою соціальною цінністю. Одними з найважливіших соціально-економічних прав і свобод людини та громадянина є трудові права. Кримінальне законодавство України закріплює один з компонентів механізму захисту порушення трудових прав людини від злочинних посягань. При цьому можна виділити групу норм чинного КК України, якими захищаються порядок реалізації трудових прав людини (ст.ст. 172-175).

Такі порушення законодавства про працю як незаконна невивплата заробітної плати та незаконне звільнення працівника з роботи є поширеними в Україні, але певні кримінально-правові та кримінально-процесуальні механізми реальні показники цих порушень зменшують. Але, як правильно зауважує В.І. Паликівський, порушення вказаних найважливіших соціально-економічних прав людини практично унеможлиблюють або значною мірою обмежують реалізацію усіх інших прав і свобод людини та громадянина. Відсутність роботи, засобів до існування перетворює людину, як одного з членів суспільства на супротивника цього суспільства (Павликівський В.І. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про працю, не пов'язані з посяганням на життя та здоров'я: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.1.8 / В.І. Павликівський; Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2004. – 20 с.). Отже кримінально-правовий механізм захисту трудових прав людини має бути переконливим.

Соціальна обумовленість покарання, визначеного санкцією статті КК повинна максимально точно співвідносити санкцію, її тяжкість і ті суспільні відносини, які охороняє та чи інша норма кримінального кодексу; тяжкість санкції повинна відповідати ступеню небезпечності конкретного злочину в цілому (Денисова Т.А. Кримінально-правові

санкції та їх застосування за злочини проти власності: [монографія] / Т.А. Денисова, Ю.В. Філей. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 34). Якщо покарання за злочин не відповідатиме його суспільній небезпеці, досягнення основної цілі покарання – попередження злочинів – навряд чи буде досягнуто.

Ст. 172 КК України передбачає за грубе порушення законодавства про працю, покарання у вигляді штрафу від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправні роботи до двох років.

Виходячи з її змісту та ст. 12 КК, законодавець визначає незаконне позбавлення права людини на працю як умисний злочин невеликої тяжкості. Визнання його злочином невеликої тяжкості, дозволяє звільнити особу від кримінальної відповідальності з будь-якої з підстав, передбачених Розділом 9 Загальної частин КК. Тим більше, що судова практика свідчить про випадки звільнення осіб від кримінальної відповідальності за відсутності реальних для того підстав. Така позиція є досить спірною, адже у випадку незаконного позбавлення людини права на самореалізацію, на працю та стабільну її оплату, вона фактично позбавляється права їсти, пити, розвиватися як вільна людина.

Альтернативою штрафу є позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Це покарання може бути призначене у випадках, коли за характером вчинених винних злочинів за посадою або при занятті певною діяльністю, суд визнає неможливим збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Засуджений на досить тривалий час позбавлений можливості займатися обраною ним справою, «випадає» зі значущого для нього середовища, втрачає придбаний авторитет, репутацію. Даний вид покарання є дійсно ефективним в протидії злочинам, що пов'язані саме з виконанням особою певних обов'язків на займаній посаді. А враховуючи той факт, що особа, яка умисно незаконно звільнила працівника, вчинила цей злочин саме у зв'язку з наявністю в неї певних організаційно-розпорядчих повноважень, позбавлення такої особи цих повноважень якнайбільше сприяє меті превенції вчинення аналогічного злочину цією особою. І чим більший термін позбавлення її такого права, тим

більше унеможлиблюється вчинення нею злочинних посягань у зв'язку з посадою. Тому перспективним та дієвим представляється збільшення строку позбавлення такого права строком на п'ять років.

Недоцільним та не виправданим є встановлення за злочин, який було вчинено саме у зв'язку з займаною посадою, виправних робіт в якості основного альтернативного виду покарання. В нашій ситуації обставини складаються наступним чином: винний незаконно звільнив працівника, грубо порушивши його трудові права, обіймаючи посаду директора (керівника) підприємства, установи, організації, а суд його «карає», призначивши йому й далі «працювати за місцем вчинення злочину». Виникає питання: якщо ми до працедавця, який незаконно звільнив людину, застосовуємо виправні роботи, яким чином реалізується кара та спеціальна превенція?

Верховний суд України вже висловився з цього приводу, що суди не повинні призначати виправні роботи особам, які вчинили злочини, пов'язані з виконанням ними службових або професійних обов'язків, коли залишення винного на тій самій роботі може призвести до послаблення виховного й запобіжного впливу покарання або до вчинення таких же злочинних діянь (Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2003 р. № 7 – Електронний ресурс: Режим доступу // <http://zakon2.rada.gov.ua>). Тому, вважаємо недоцільним серед альтернативних основних видів покарань за злочин, передбачений ч. 1 ст. 172 КК України, зберігати виправні роботи як альтернативний вид покарання. Адже в цілому його застосування таких випадках не сприяє досягненню цілей покарання.

На підставі проведеного аналізу було зроблено наступні висновки. Покарання, визначене санкцією статті КК повинна максимально точно співвідносити санкцію, її тяжкість і ті суспільні відносини, які охороняє та чи інша норма кримінального кодексу. Аналіз положень КК України показав, що у випадку вчинення злочинів проти трудових прав це співвідношення не завжди зберігається в оптимальних межах.